

Puu- ja köögiviljasektor 2010. aasta

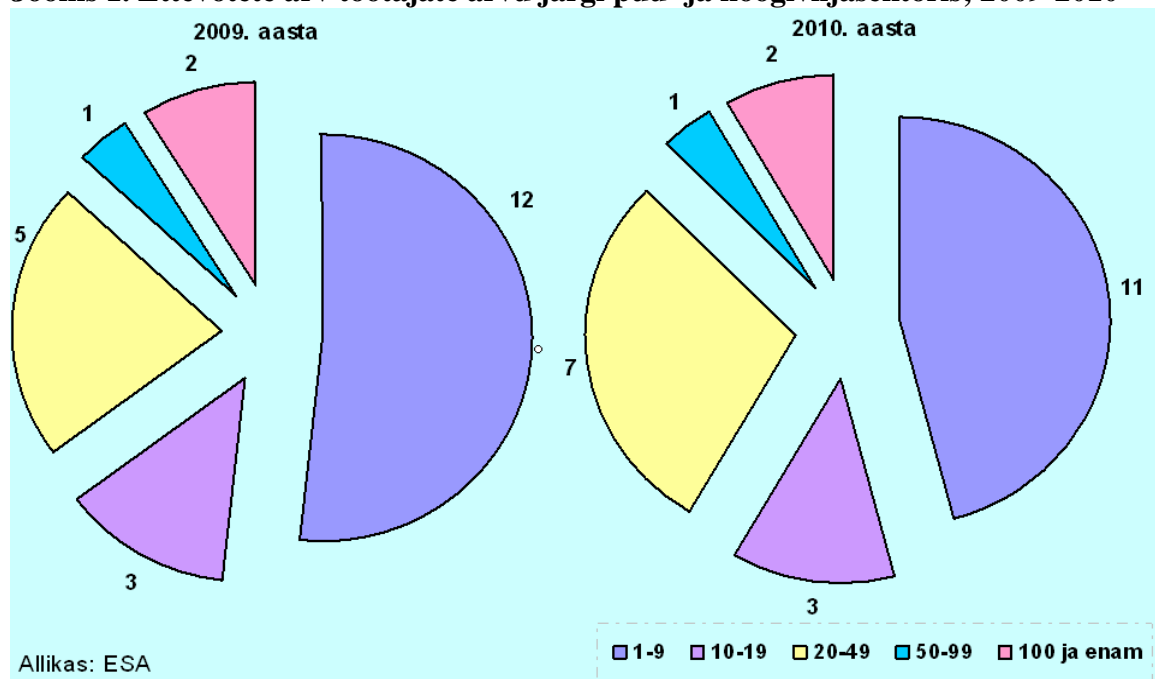
Puu- ja köögiviljatööstuse struktuur

Puu- ja köögiviljatööstuse ettevõtetena käsitletakse järgmisi ettevõtteid:

- ✓ kartuli töötlemise ja säilitamisega tegelevad ettevõtted
 - koorimine
 - kartulikrõpsude tootmine
 - kartulijahu ja – pulbri tootmine
 - eeltöödeldud külmutatud kartuli tootmine
- ✓ puu- ja köögiviljamahla tootvad ettevõtted
- ✓ puu- ja köögiviljatooteid valmistavad ettevõtted
 - peamiselt puu- ja köögiviljast valmistatud toidu tootmine
 - puu- ja köögiviljade külmutamine ja kuivatamine
 - džemmide, marmelaadide ja želeede tootmine

Eesti Statistikaameti (ESA) andmetel tegutses 2010. aasta lõpus puu- ja köögiviljasektoris 24 ettevõtet¹. Vaadates ettevõtteid töötajate arvu järgi, siis neist peaaegu pooled (46%) olid mikroettevõtted, kus töötas kuni üheksa inimest.

Joonis 1. Ettevõtete arv töötajate arvu järgi puu- ja köögiviljasektoris; 2009-2010

¹Ettevõtted, mis olid aruandeperioodil finantsmajanduslikult aktiivsed (käive, kulud jne)

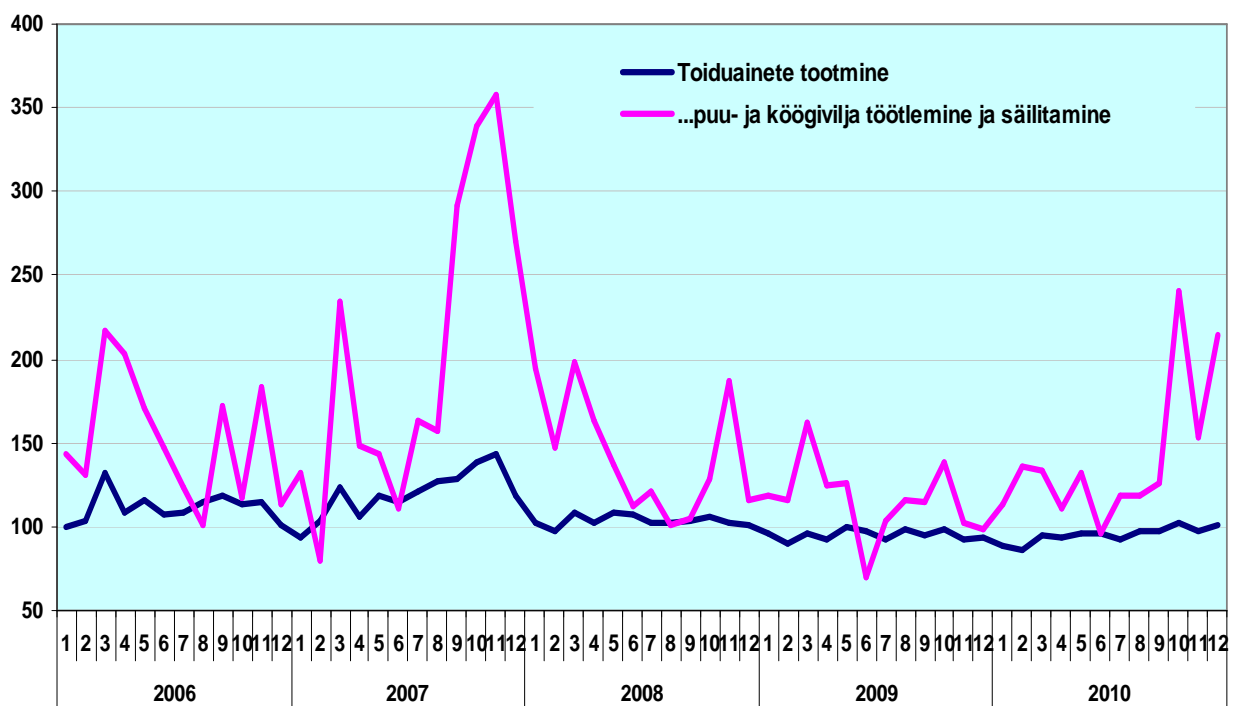
Võrreldes teiste maakondadega on oluliselt rohkem ettevõtteid paigutunud Harjumaale (~40%) ning Tartumaale (~30%). Ettevõtete paigutus on seotud maakondade asustustihedusega.

Positsioon majanduses

Eesti majanduses oli 2010. aasta endiselt raske. Majanduse arengu peamisteks piduriteks olid jätkuvalt vähene sisenõudlus ning suur tööpuudus. Eesti nõrk ja piiratud siseturuga majandus hakkas kosuma aasta teisel poolel ja seda põhiliselt ekspordi toel. Ka uue majanduskasvu peaks tagama just ekspordi suurendamine.

Ekspordimise ja tootlikkuse vahel on mõlemapidine põhjuslik seos: ekspordimine suurendab ettevõtete tootlikkust ning samas kõrgem tootlikkus põhjustab ekspordimisega alustamise. Suurenev tootlikkus tõstab konkurentsivõimet st võimet teenida kasumit kui ka müüa oma kaupa. Ekspordivõime suurendamine on eriti oluline väikeriikides, kus siseturu piiratus ja vajadus kitsamalt spetsialiseeruda seab enamiku tööstusharude arengu sõltuvusse välisturgudest.

Joonis 2. Toodangumahud, 2005 = 100

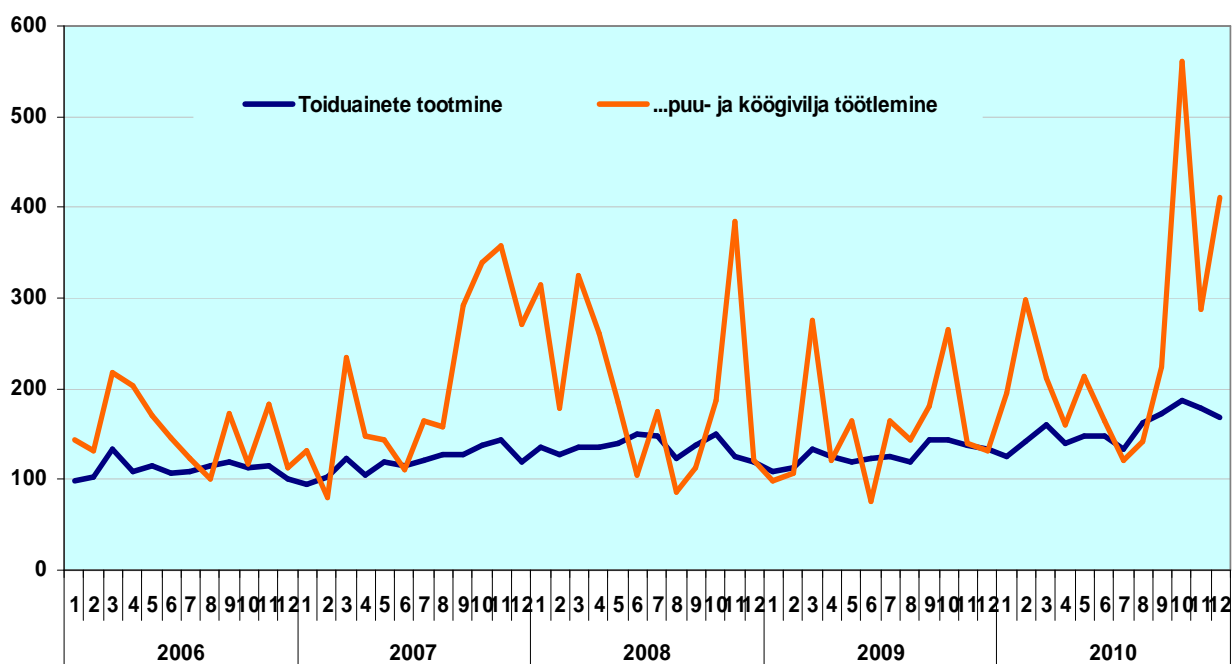

Allikas: ESA

Ekspordi suurendamine eeldab uusi turge ja tooteid ning investeeringuid uutesse tehnoloogiatesse. See omakorda eeldab kvalifitseeritud tööjõudu, et kindlustada tööstust vajaliku kvalifitseeritud tööjõuga, mille puudumine piirab meie majanduskasvu võimalusi.

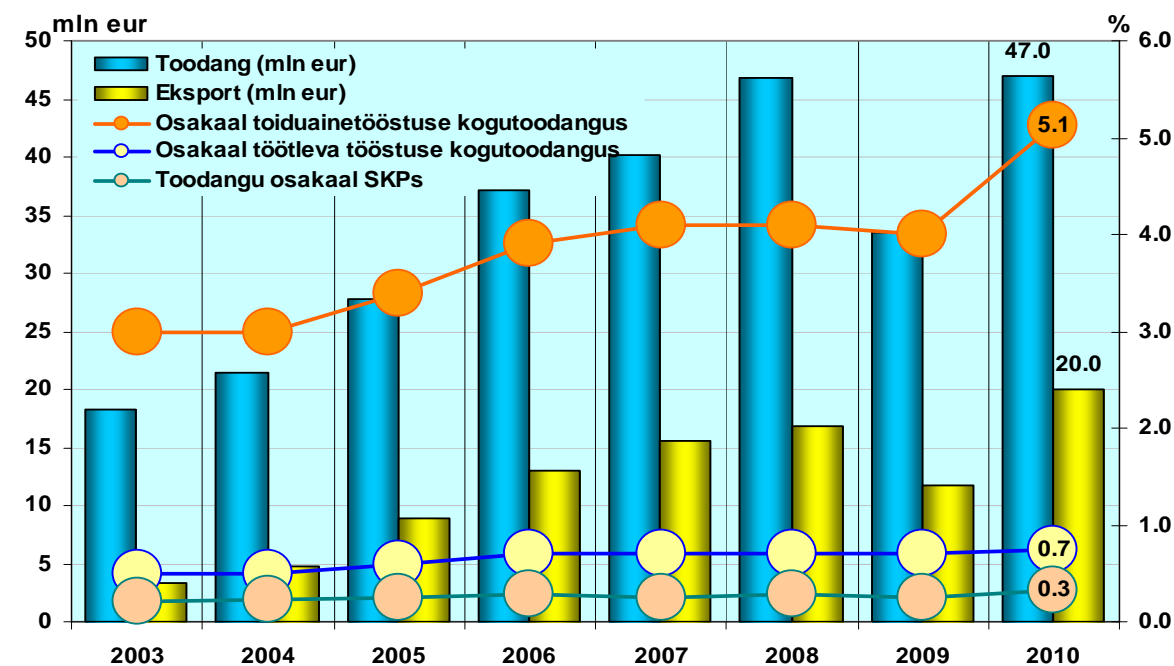
ESA kiirstatistika andmetel toodeti puu- ja köögiviljasektori poolt 2010. aastal ~47 miljoni euro eest toodangut. Eelneva aastaga võrreldes suurenes toodangu rahaline väärtus 41%, millest 43% eksporditi. Võrreldes eelneva aastaga suurenes puu- ja köögivilja ekspordi rahaline väärtus 2010. aastal 70%.

Joonis 3. Eksportiindeksid; 2005 = 100

Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2010. aastal toiduainetööstuse kogutoodangust 5,1% ehk 1,1 protsendipunti rohkem kui eelneval aastal. Puu- ja köögiviljasektori osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus on viimastel aastatel olnud 0,7% ning püsis ka 2010. aastal samal tasemel. Puu- ja köögiviljasektori osakaal Eesti sisemajanduse koguproduktis (SKP) oli 0,3% ning tõusis eelmise aastaga võrreldes 0,1 protsendipunkti võrra.

Joonis 4. Puu- ja köögiviljasektori toodang (mln eur) ning osatähtsus toiduaine- ja töötleva tööstuse kogutoodangus (%)

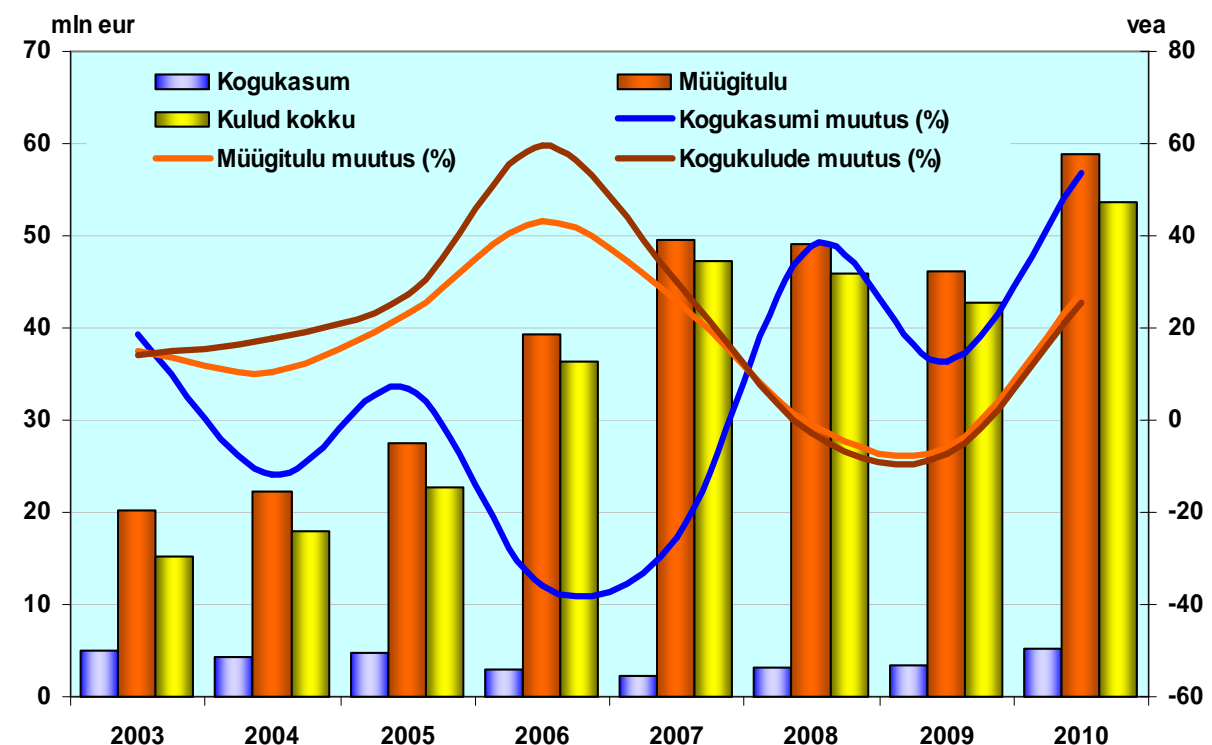

Allikas: ESA

Välisnõudluse taastumise tõttu kasvasid toodangu mahud ja suurenes müügitulu. ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektori **müügitulu** 2010. aastal 58,9 miljonit eurot s.o 27,7% rohkem kui eelneval aastal. Puu- ja köögiviljatööstus andis 2010. aastal 5,3% toiduainetööstuse ja 0,8% töötleva tööstuse müügitulust.

Müügitulu suurenemine tõstis sektori kasumlikkust. Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kasum** 2010. aastal oli 5,3 miljonit eurot. Võrreldes eelmise aastaga suurenes kasum 53,5%. Puu- ja köögiviljasektori kogukasumi osatähtsus müügitulus ehk kogurentaablus oli 2010. aastal 9,0%, olles kõrgem nii toiduainetööstuse (+4,9%) kui ka töötleva tööstuse (+1,1%) kogurentaablusest. Puu- ja köögiviljasektori **kogukulud** olid 2010. aastal 53,6 miljonit eurot ehk 25,6% suuremad kui eelmisel aastal. Olulisema osa kulude suurenemisse andis tooraine kallinemine, kuid vähesel määral suurenesid ka tööjõukulud.

Joonis 5. Puu- ja köögiviljasektori müügitulu, kogukasum ja -kulud (mln eur), muutus võrreldes eelmise aastaga (%)

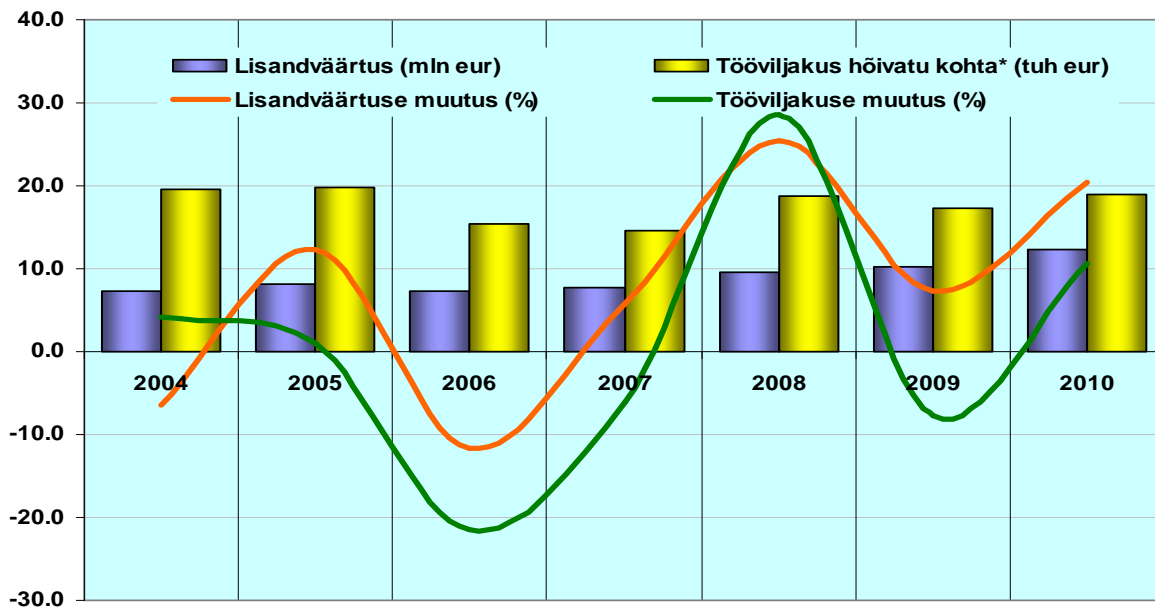

Allikas: ESA; PM arvutused

Müügitulu suurenemise tulemusel kasvas **lisandväärtus**. Puu- ja köögiviljasektori poolt loodud puhas lisandväärtus oli 2010. aastal 12,4 miljonit eurot ehk 20,6% enam kui eelmisel aastal.

2010. aastal oli puu- ja köögiviljasektori tööviljakus lisandväärtuse alusel 19,1 tuhat eurot. Võrreldes eelneva aastaga suurenes tööviljakus lisandväärtuse alusel 2010. aastal 10,5%. Tööviljakuse kasvu tingis majanduslanguse peatumine ning samaaegselt jätkuv müügitulu suurenemine. Tööviljakus puu- ja köögiviljasektoris oli 2010. aastal kõrgem nii toiduainetööstuse (+33,9%) kui ka töötleva tööstuse (+2,5%) keskmisest.

Joonis 6. Puu- ja köögiviljasektoris toodetud lisandväärtus (mln eur), tööviljakus hõivatu kohta (tuh eur) ning muutus eelmise aastaga võrreldes (%)

Allikas: ESA

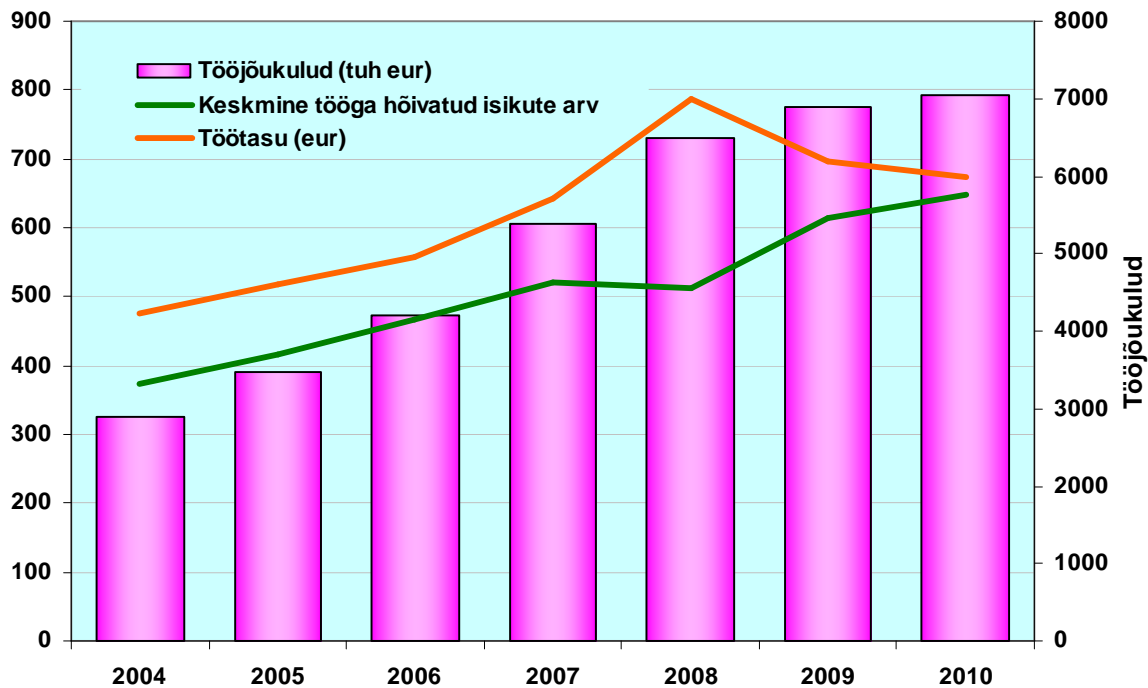
Tööviljakuse suurenemine sõltub tööjõu kvaliteedist, sest haritud ja heade tööoskustega töölisel suudavad tootlikumalt töötada. Kuid kvalifitseeritud oskustööjõu puudus on muutumas üheks suuremaks probleemiks konkurentsivõimelise tööstuse arengus.

Eesti taasiseseisvumisele järgnenud majanduslikus tõusus oli oma osa ka odaval tööjõul. Nüüdseks on see periood möödas ja uus kasvutsüklil saab tugineda senisest suurema lisandväärtusega toodangule ja investeeringutele, mis kokkuvõttes suurendavad elanikkonna ostujõudu. Odavale tööjõule ning odavale tootmissisendile tuginev tööstus ei ole jätkusuutlik. Oluline on liikuda väärtusahelas ülespoole st keerulisematele, kuid ka suuremat tulu toovatele tasemetele.

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektoris 2010. aastal keskmine töötajate arv 649. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes 2010. aastal töötajate arv 35 inimese võrra ehk 5,6%. Seoses töötajate arvu suurenemisega suurenesid ka **tööjõukulud**. 2010. aastal oli puu- ja köögiviljasektori tööjõukulud 7,0 miljonit eurot ehk 2,4% suuremad kui eelneval aastal. Puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes töötas 5,3% toiduainetööstuses hõivatud inimestest.

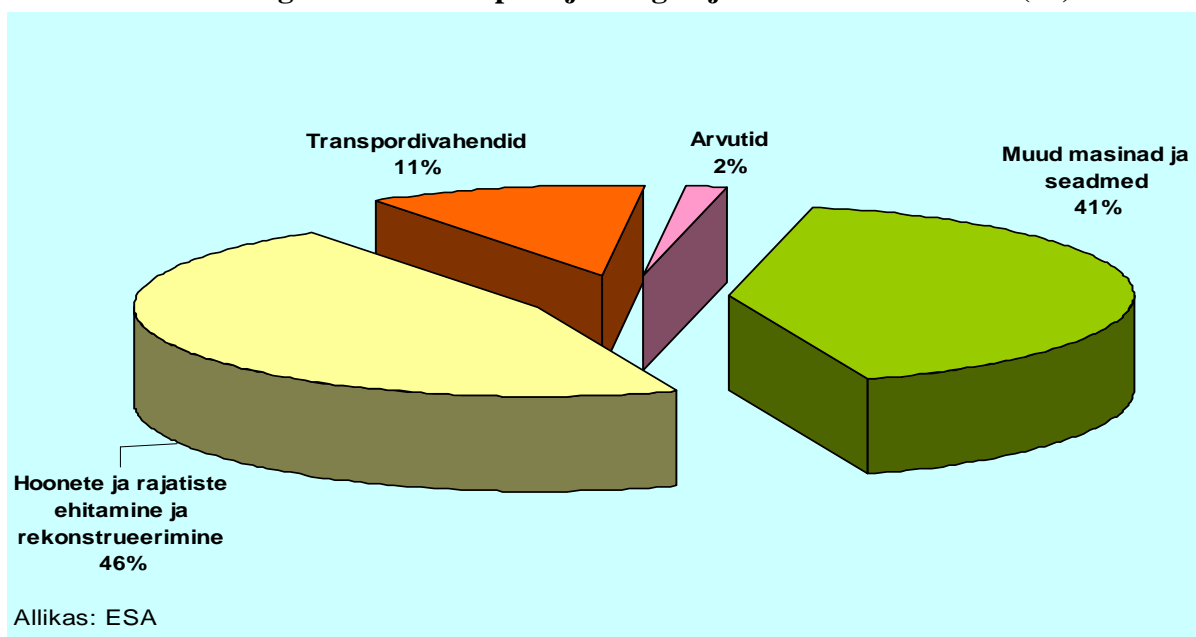
Puu- ja köögiviljasektori palgakasv aeglustus 2008. lõpus kiiresti ning kehvenev majandusolukord tõi ka 2009. aastal palgataseme alanemise. Vaatamata majanduse stabiliseerumisele jätkus töötasu vähenemine ka 2010. aastal. Puu- ja köögiviljatööstuse keskmine **brutotöötasu** 2010. aastal oli 675 eurot. Toiduainetööstusega võrreldes oli puu- ja köögiviljasektori töötasu 3,8% kõrgem, kuid jäi Eesti keskmise palgast 4,1% madalamale.

Joonis 7. Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv, tööjõukulud ning töötasu; 2004 - 2010

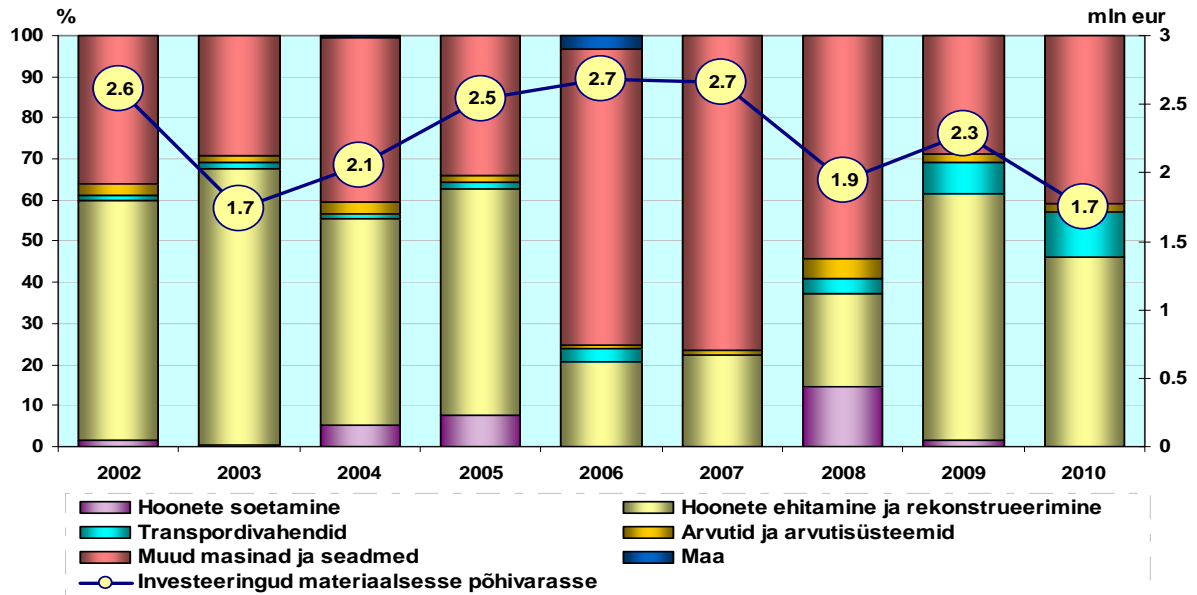
Oluliseks tööviljakust mõjutavaks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt. Nii nagu toiduainetööstuses üldiselt on kasvanud ka puu ja köögiviljasektoris **investeeringute** mahud oluliselt alates 2004. aastast. Investeeringuid tehti viimaks tootmist vastavusse EL sanitaar- ja hügieeninõuetega ning konkurentsivõime arengu seisukohalt on väga oluline jätkuv investeerimine tootmistehnoloogia moderniseerimisse. Majanduslangusest tingitult investeeringute mahud vähenesid. Investeeringute kiire vähenemine tulenes ettevõtete ebakindlusest ja laenuitingimuste karmistumisest. Isegi omades finantseerimisvõimalust, hindasid ettevõtted riske konservatiivsemalt.

Joonis 8. Investeeringute osatähtsus puu- ja köögiviljasektoris 2010. aastal (%)

Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2010. aastal materiaalsesse põhivarasse 1,7 miljonit eurot, mis on 541 tuhat eurot ehk 23,7% vähem kui 2009. aastal. Kõige rohkem investeeriti 2010. aastal hoonete ehitamisse ja rekonstrueerimisse, kokku 802 tuhande euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 46%. Masinatesse ja seadmetesse investeeriti 719 tuhat eurot (41%), transpordivahenditesse 195 tuhat eurot (11%), ning arvutitesse 29 tuhat eurot (2%).

Joonis 9. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud materiaalsesse põhivarasse 2002-2010

Allikas: ESA

Võrreldes eelmise aastaga suurenesid 2010. aastal investeeringud masinatesse ja seadmetesse (+ 63 tuhat eurot) ning transpordivahenditesse (+16 tuhat eurot), vähenes investeerimine hoonete ehitamisse ja rekonstrueerimisse (-570 tuhat eurot), arvutitesse (-16 tuhat eurot) ning hoonete soetamise investeeringuid ei tehtud.

Koos majanduse ja ekspordi kasvuga suurenevad ilmselt järgnevatel aastatel ka ettevõtete investeeringute mahud, kuna tootmiseseadmete uuendamine ja tootmisvõimsuse laiendamine on tootmise kasvu saavutamiseks mõeldavad. Erilise tähtsusega on investeeringud just tehnoloogiasse ja innovatsiooni, mis aitavad kaasa konkurentsivõime tõstmisele ning Eesti liikumisele toodete väärtusahelas kõrgemale positsioonile.

Puu- ja köögiviljasaaduste ressursid ja tarbimine

Mitmed maailma levinumad ja kurnavamad toitumishäired on tingitud vitamiinide ja mineraalide vaesest toidust. Vähenes puu- ja köögiviljade tarbimine on põhiliseks teguriks mikroelementide puudujääkide tekkimises. Puu ja köögivilja tarbimine mitte ainult ei aita vältida toitainete vaegust, vaid ka vähendab südame-veresoonkonna haiguste tekke riske. Tänu vee- ja kiudainetesisaldusele täidavad puu- ja köögiviljad hästi kõhtu, kuid samal ajal annavad enamik puu- ja köögivilju vähe energiat ning sisaldavad vähe rasvu ning neis ei ole kolesterooli. Tervislikum toitumine tõkestaks paljude haiguste levikut, mis suures osas on tingitud just eluviisidest: vähesest liikumisest ja valest toitumisest.

Taasiseseisvumise järgsel ajal on Eestis puu- ja köögivilja kasvupinnad märgatavalt vähenenud ning isevarustatuse tase madalam kui kliimaatilised tingimused võimaldaksid. Tootmise vähenemine on toimunud mitmete tegurite koosmõjul: vene turu kaotus, toorme madal kokkuostuhind, turustamisvõimaluste vähenemine, väike tootmisefektiivsus, tootmise kaasajastamise probleemid. Muldade sobivus, suhteliselt soodne kliima aiandussaaduste tootmiseks ja odav töötajad võimaldavad Eestis toota aiandussaadusi odavalt ja kvaliteetselt. Euroopa turule pääsemise võimalused pole eriti suured, kuna lõunapoolsetes piirkondades odavamalt tootva kvaliteetse köögiviljaga ei suuda meie tootja konkureerida. Hetkel on aga rahuldamata siseturu vajadused, seda eriti esmatöödeldud köögivilja osas.

Puu- ja köögiviljasektori üheks suurimaks probleemiks on turu ebahütlane varustus kaubaga, st kodumaise toodangu üleküllus saagiperioodil (sügisel) ning puudujääk kevadtalvisel perioodil. Ebastabiilne varustus põhjustab hulgi- ja jaemüüjate tõrjuva hoiaku kodumaiste väiketootjate suhtes ning nad eelistavad kasutada üksikute suurtootjate või importtoodangu vahendajate teenuseid.

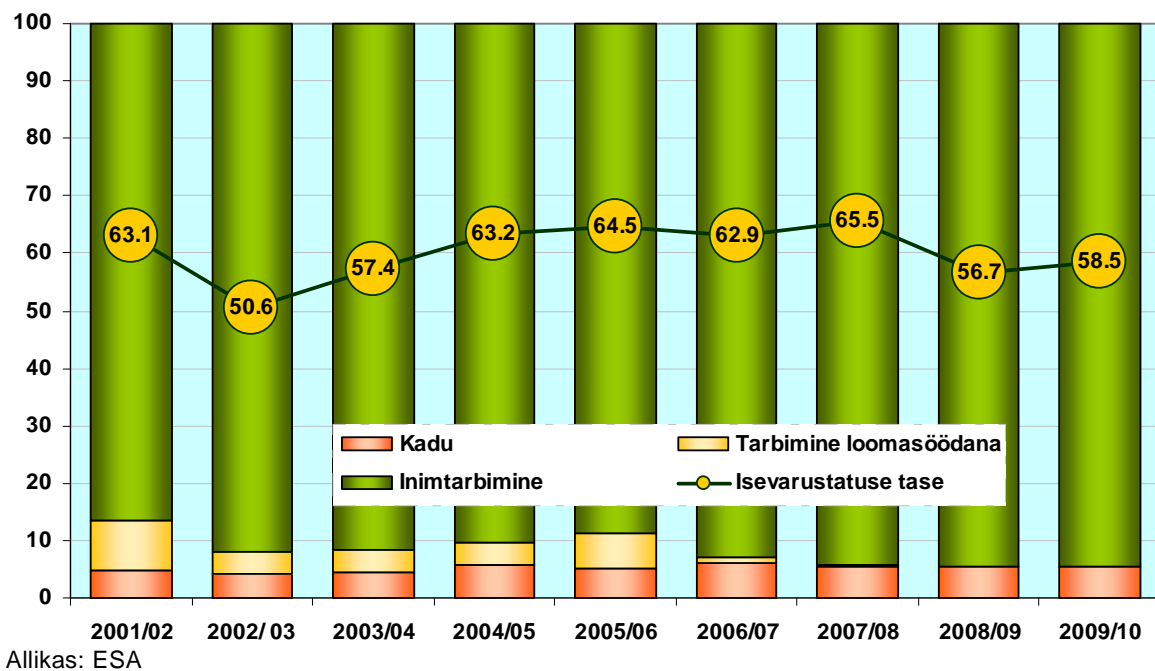
Puu- ja köögiviljade säilivus sõltub paljudest teguritest. Säilimise edukus oleneb suurel määral sordist, kasvutingimustest, õigeaegsest koristamisest ning koristatud saagi kvaliteedist. Hoiustamise juures on oluline ühtlane temperatuur, sest temperatuuri kõikumised halvendavad säilivust. Kodumaise puu- ja köögivilja tarbimisperioodi pikendamiseks oleks vaja investeerida efektiivsete, suure mahutavusega hoidlate ehitamisse või olemasolevate rekonstrueerimisse (jahutus- ja külmutusseadmed, sorteerimis- ja pakkimisliinid).

Puuviljatootmine on pikaajaliste traditsioonidega tootmissuund, mille maht on viimasel ajal oluliselt langenud. Selle põhjuseks on tootmispinna vähenemine õunapuude loomulikust vananemisest tingitud aedade likvideerimise tõttu, mis on paljuski põhjustatud omandireformi läbiviimise käigus toimunud muudatustest. Puuviljakasvatuse annab häid võimalusi väiketalude arendamiseks piirkondades, kus looduslikud iseärasused suurtootmist ei soosi. Puuviljakasvatuse pidurdavateks teguriteks on istandike rajamise kulukus ning pikk tasuvusperiood (7-8 aastat). Hea saagi eelduseks on sobilike sortide valik ja õigete hooldusvõtete kasutamine.

Köögivilja tarbitakse Eestis põhiliselt inimtoiduna. 2009/10 saagiaastal² kasutati inimtoiduna köögivilja 113,9 tuhat tonni ehk 94,4% kogutarbimisest. Võrreldes eelneva saagiaastaga suurenes inimtarbimine 6,5 tuhat tonni (6,1%). Köögivilja üldises tarbimises on inimtoiduks kasutatav osa viimastel aastatel tõusnud. 2009. aasta rikkalik saak suurendas ka isevarustatuse taset. Köögivilja isevarustatuse tase 2009/10 saagiaastal oli 58,5%, mis oli 1,8 protsendipunkti võrra kõrgem eelmisest saagiaastast.

² Saagiaastaks loetakse perioodi 1.juuli - 30.juuni.

Joonis 10. Kõogivilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)

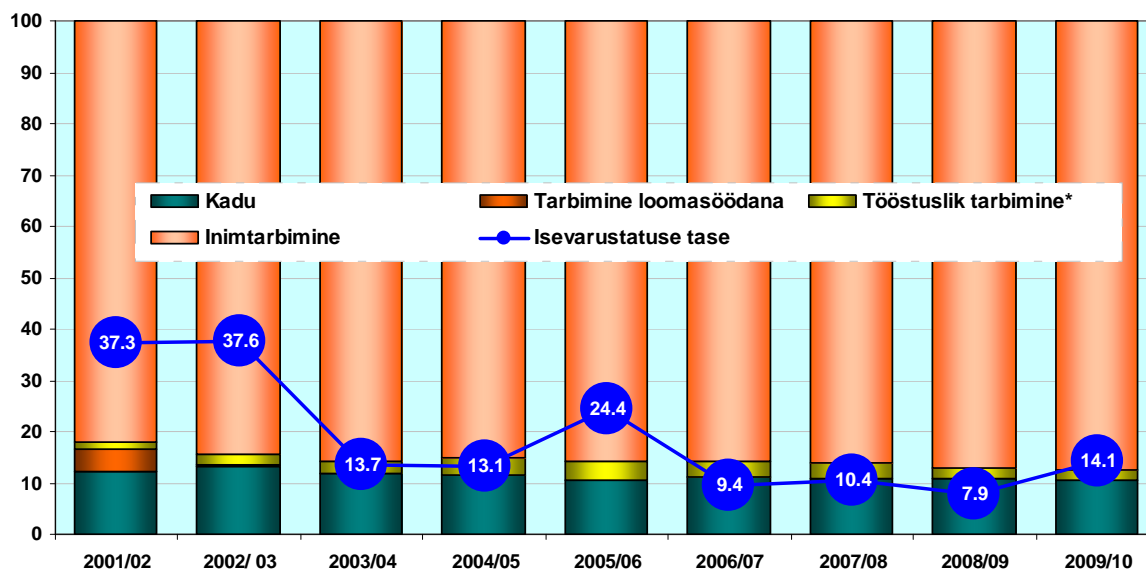
Puuvilja- ja marjatarbimine Eestis oli 2009/10 saagiaastal 69,1 tuhat tonni, mis püsis peaaegu muutumatuna eelneva saagiaastaga võrreldes. Suurem osa toodetust läheb toiduks ning vähesel määral ka tööstuslikuks tarbimiseks³. 2009/10 saagiaastal oli inimtarbimine 60,5 tuhat tonni, mis teeb kogutarbimisest 87,6%. Tööstuslik tarbimine oli 1,4 tuhat tonni ehk 2,0% kogutarbimisest. Tööstuslik tarbimine on viimastel aastatel hakanud vähenema, kuna marjaveinidel on raske võistelda viinamarjaveinidega. Kuna Eestis pole suuri marja- ega õunaaedu, napib kohalikku tooret ja seda tuleb asendada imporditud marja kontsentratsioonidega. Eesti veiniturg muutub sarnasemaks ELi turuga, kus sõstra- ja õunaveini tootjaid on väga vähe.

Viljapuu- ja marjaaedade üldpinna vähenemise ning kehvemaks jäänud saagi tõttu on isevarustuse tase sajandivahetusega võrreldes langenud ning 2009/10 saagiaastal oli puuvilja ja marja isevarustatuse tase 14,1%.

Saagiaastal 2009/10 tarbiti puuvilju ja marju 45,2 kg inimese kohta, mida oli 0,4% (0,2 kg) rohkem kui eelneval saagiaastal.

³ Kääritatud mahla ja alkoholsete jookide tootmine.

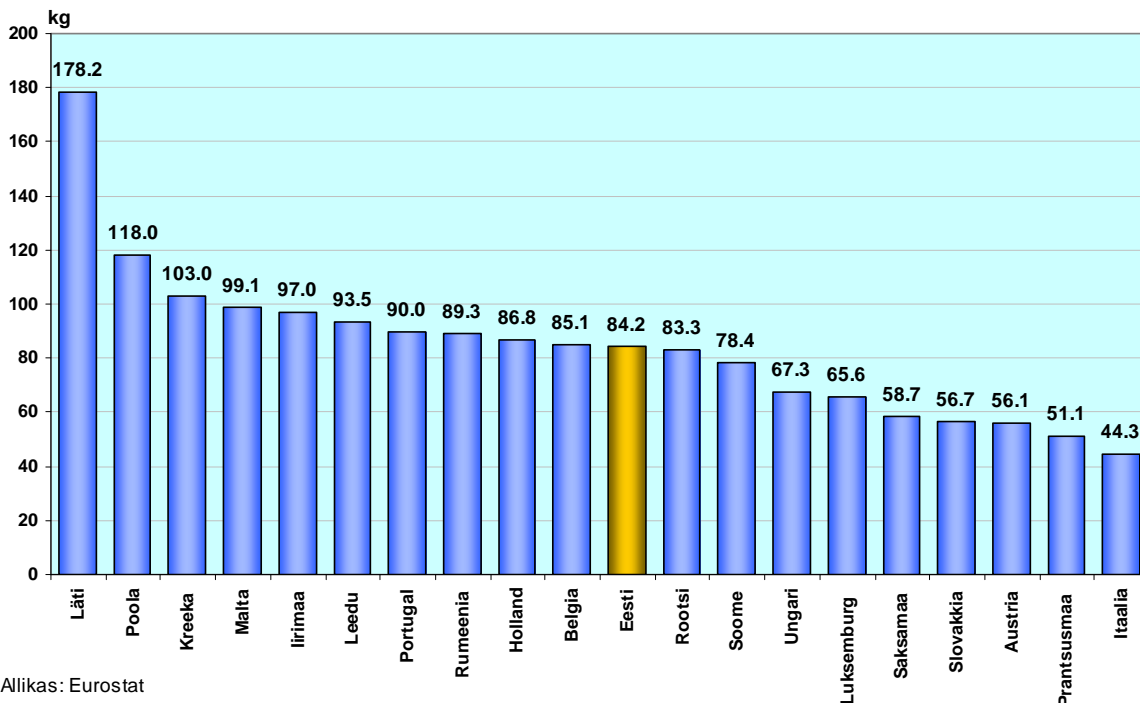
Joonis 11. Värske puuvilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)

*- kääritatud mahla ja alkohoolsete jookide valmistamiseks
Allikas: ESA

Kartul on maailmas enamkasvatatavate kultuuride hulgas neljandal kohal maisi, riisi ja nisu järel. Kogu maailma kartulitoodangust kolmandiku kasvatavad praegu Hiina ja India. Keskmiselt tarbiti 2007. aasta andmetel maailmas 57,2 kg kartuleid inimese kohta, neist külmutatult 42%, värskena 35%, krõpsudena 7,3 kg ning kuivatatult 5,9 kg.

Joonis12. Kartuli tarbimine elaniku kohta Euroopa riikides 2009. aastal (kg)

Allikas: Eurostat

Kuid kartulit süüakse ühe inimese kohta aastas kõige rohkem Euroopas ~90 kilo. Eestis tarbiti 2009. aastal 84,2 kg kartulit inimese kohta so alla Euroopa keskmise. Väga palju tarvitatakse

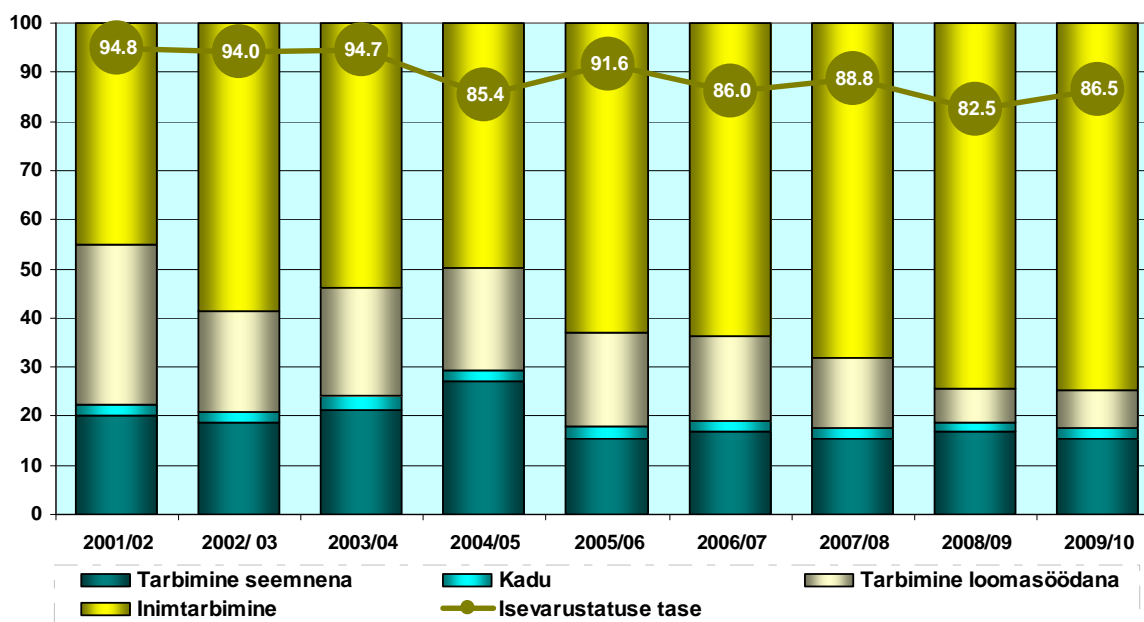
kartulit Lätis, kus 2009. aastal tarbiti 178,2 kg elaniku kohta ehk üle kahe korra rohkem kui Eestis.

Eestis on kartuli külvipind aasta-aastalt vähenenud ja sellega seoses ka isevarustatuse tase. Kui sajandivahetusel oli isevarustatuse tase ~100%, siis 2009/10 saagiaastal vaid pisut üle 80%.

Kartulikasvatuse vähenemise põhjuseid on mitmeid, enam ei kasutata nii palju kartulit loomasöödaks ning eksport on samuti vähenenud. Oluliseks kartulikasvatuse vähenemise põhjuseks on ka asjaolu, et kartulikasvatajatel on raske oma kaupa turustada, kuna raske on pääseda suurtesse kaubanduskettidesse, kus nõutakse korraga suuremas koguses kartulit ja seda aastaringelt.

Kõige rohkem tarbitakse kartulit inimtoiduna (74,7%). Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes inimtarbimine suurenes 2009/10 saagiaastal (+6,4%), kuid eelmise sajandiga võrreldes on kartuli tarbimine tunduvalt vähenenud. Vähenemine tuleneb toitumisharjumuste muutusest st kartuli asemel tarbitakse rohkem riisi ja muid tangained, leiva- ja makaronitooteid, millest on kiirem ja mugavam toitu valmistada. Võrreldes eelneva perioodiga vähenes 2009/10 saagiaastal tarbimine seemnena (-4,7%). Seemnekartuli tarbimise vähenemine tulenes kasvuala vähenemisest. Tarbimine loomasöödana suurenes samal perioodil 17,7%. Endiselt puudub Eestis kartuli tööstuslik tarbimine.

Joonis 13. Kartuli ressurss ja isevarustatuse tase (%)

Allikas: ESA

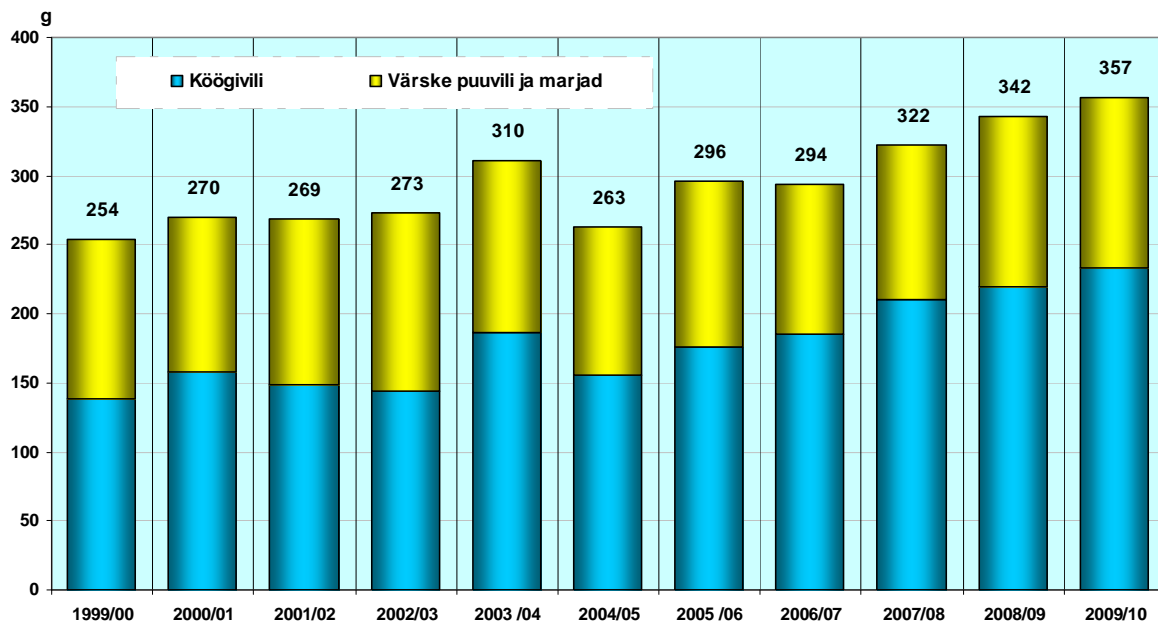
WHO (*World Health Organization*) soovib tarbida vähemalt 400g (5– 6 portsjonit) köögivilju (kartulitele lisaks) ja puuvilju/marju päevas.

2002. aastal korraldati Balti riikides ja Põhjamaades köögivilja, kartuli, puuvilja, leiva ja

kala tarbimise uuring.⁴ Uuringu tulemusel oli Eesti köögivilja ja puuvilja/marjade tarbimise osas kõige halvemal positsioonil Põhjamaade- ja Baltimaade seas. Sellest tulenevalt on Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Toitumisteaduse Seltsi koostööna väljatöötatud toidusoovitused ning puu- ja köögiviljade tarbimise edendamiseks teostatakse erinevaid teavituskampaniaid.

ESA andmetel tarbiti Eestis 2009/10 saagiaastal päevas keskmiselt inimese kohta 233g värsket köögivilja ning 124 g värskaid puuvilju ja marju. Seega tarbib eestlane päevas kokku keskmiselt 357 g puu- ja köögivilja. Võrreldes 2002. aastaga on elanike päevane puu- ja köögivilja tarbimine suurenenud ~100g võrra. See näitab, et inimesed on hakanud rohkem väärtustama tervist ning teavitustöö, mida erinevad organisatsioonid teevad puu- ja köögivilja tarbimise propageerimiseks, on olnud tulemuslik.

Joonis 14. Puu- ja köögivilja päevane tarbimine elaniku kohta (kg)

Allikas: ESA; PM arvutused

Uuringud näitavad, et tervislikud toitumisharjumused kujunevad lapsepõlves: need, kes söövad lapsena palju puu- ja köögivilju, teevad seda ka hiljem; need, kes tarbivad lapsepõlves vähe puu- ja köögivilju, ei tarbi neid rohkem ka täiskasvanueas, mis avaldab negatiivset mõju ka nende lastele.

Laste ja noorukite toitumisharjumuste parandamine on oluline samm rahvatervise parandamise suunas ning rabanduste ja vähi pikaajalise ohu vähendamisel, seda samuti krooniliste haiguste, nagu diabeet, puhul. Selleks et vältida või muuta ülekaalu ja halbade söömisharjumuste kahjulikku mõju tervisele, tuleks tervislikule toitumisele suunatud meetmeid rakendada juba lapse- või noorukieas.

2007. aasta juunis, puu- ja köögiviljaturu ühist korraldust hõlmava reformi läbirääkimiste käigus, võeti vastu kohustus propageerida puu- ja köögivilja tarbimist ning sealt tuli ka

⁴ „The NORBAGREEN 2002 study, Consumption of vegetables, potatoes, fruit, bread and fish in the Nordic and Baltic countries”; Nordic Council of Ministers; Kopenhaagen 2003.

ettepanek koolidele puuvilja jagamise kohta. EL vahenditest eraldatakse igal aastal 90 miljonit eurot värskete puu- ja köögiviljade ostmiseks ja koolides jagamiseks ning kõnealust kava kaasrahastatakse nende liikmesriikide vahenditest, kes otsustavad selles kavas osaleda. See on üks jõupingutustest, mida komisjon teeb tervise ja toitumise parandamiseks, nagu on sätestatud „Toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumisega seotud terviseküsimumustega tegelemise Euroopa strateegias”.

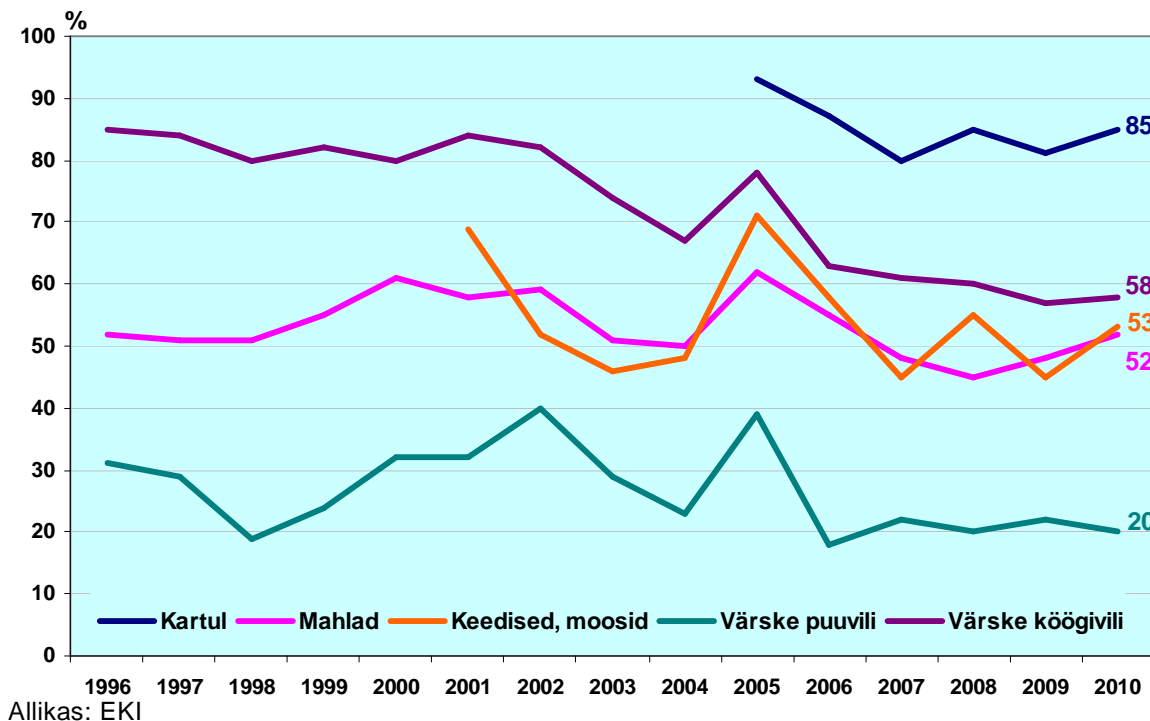
Ka Eesti on liitunud koolipuuvilja programmiga ning alates 2009. aasta sügisest hakati koolides 1. - 4. klassi õpilastele jagama üks kord nädalas tasuta värsked puu- ja köögivilju. Iga laps saab söömiseks kas ühe õuna, porgandi või miskiit muud tervislikku.

EKI poolt 2010. aastal läbi viidud uuringust⁵ selgus, et 2010. aastal tarbijad eelistasid suuremas osas vaadeldud kaubagrupidest kodumaiseid kaupu impordile, erandiks vaid värsked puuviljad, kus eelis oli impordil.

Kodumaise köögivilja eelistamine on langenud alates 2005. aastast. Põhjuseid on mitmeid. Hoiustamisvõimaluste, mitmekesise töötlemise- ja tootarenduse ning turustuskanalite puudus tuleb lugeda olulisemaks kodumaiste põllumajandussaaduste tootmist takistavateks teguriteks.

Tarbijad on hakanud tavapäraste Eestis kasvatavate köögiviljade (porgand, kapsas, kaalikas) kõrval eelistama köögivilju, mida Eestis aasta läbi ei kasvatata ega säilitata nt brokkoli, suvikõrvits. Kodumaiste köögiviljade valik jääb talvel ühekülgselt, mis soodustab importköögivilja ostusid.

Joonis 15. Kodumaise puu- ja köögivilja osatähtsus ostudes (%)

⁵ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused 2010, EKI

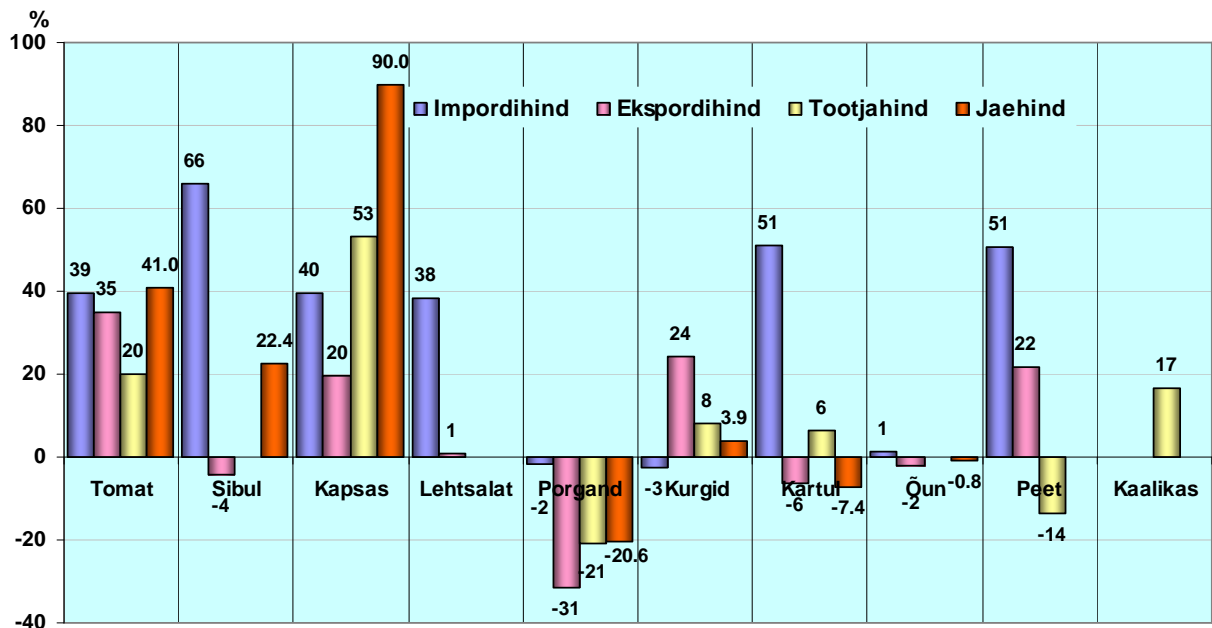
Kodumaiste aiasaaduste tootmise ja konkurentsivõime parandamiseks on viimastel aastatel üha enam hakatud tähelepanu pöörama aiasaaduste säilitustingimuste parandamisele ja toodangu ümbertöötlemisele.

Köögivilja ja kartuli hinnad Eestis ja lähiturgudel

Pärast 2010. aasta kesist saagikoristust Venemaal, hiljutisi üleujutusi Austraalias ja põuda Ladina-Ameerikas räägitakse üha rohkem kallinevatest toiduhindadest. 2010. aasta lõpus tõusis ÜRO Toidu ja Põllumajanduse Organisatsiooni poolt mõõdetav toiduhinnaindeks uuele rekordtasemele, ületades ka 2008. aasta tipu.

Sarnaselt maailmaturul toimuvaga on Eestis puu- ja köögivilja hind samuti väga kõikum, sõltudes nii saagist kui ka kõrvalturgudel toimuvast. Võrreldes eelneva aastaga 2010. aastal köögivilja hinnad märgatavalt tõusid. Hinnatõusu põhjuseid oli mitmeid. Kindlasti on selleks naftahinna tõus, väetiste hindade tõus, lisaks muude sisendite hindade kallinemine. Eestis 2009. aastal kogutud hea saak alandas köögivilja ja kartuli hinda, mille tulemusel mitmed kasvatajad vähendasid 2010. aastal kasvupinda või lõpetasid üldse tootmise. Rohkele kohalikule toodangule pakkusid konkurentsi ka importtooted. Hinnatõusule avaldas mõju ka Venemaa saagi hävimine suvekuumuses, millest tingitud nõudlus ei lase köögivilja hinnal langeda.

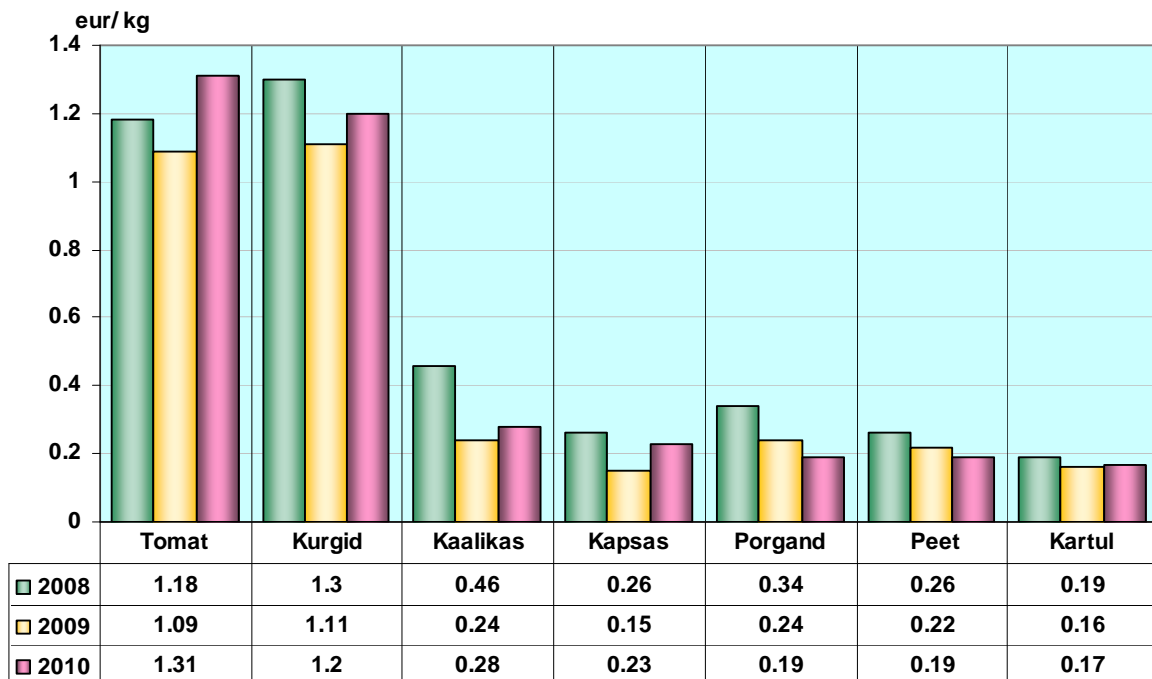
Joonis 16. Puu- ja köögivilja hinna muutus 2010. aastal (%) (2009 = 0)

Allikas: EKI; PM arvutused

Võrreldes 2010. aasta keskmiseid tootjahindu eelmise aastaga tõusis kõige rohkem peakapsa (+53,3%), tomati (+20,2%) ja kaalika hind (16,7%), vähem kallinesid kurgid (+8,1%) ning kartul (+6,3%). Odavnes porgand (-20,8%) ja peet (-13,6%).

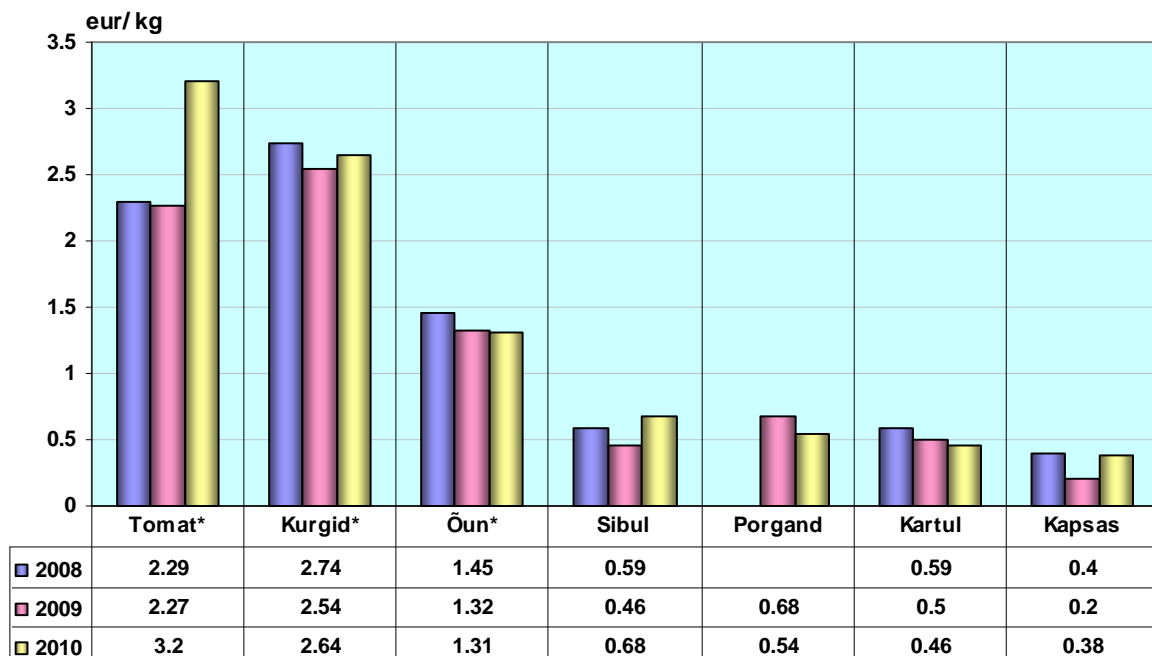
Joonis 17. Kartuli ja köögivilja tootjahinnad; 2008-2010

Allikas: EKI

Jaekaubanduses toimusid samuti hinnamuutused. Võrreldes eelneva aastaga kallines 2010. aastal kõige enam kapsas (+90%), veidi vähem sibul (+48%), tomat (+41%) ja kurgid (+4%). Odavnesid porgand (-21%), kartul (-8%) ning õun (-1%).

Joonis 18. Köögivilja ja kartuli jaehinnad (käibemaksuga); 2008-2010

*- kohalik

Allikas: EKI

Kui 2010. aasta detsembrikuu Tallinna kaupluste toidukaupade jaehindu võrrelda lähiriikide omadega, olid kõige odavamad Tallinnas porgandid. Tallinnas maksis 1 kg porgandeid 0,30 eurot, mis oli oluliselt odavam kui Berliinis, Stockholmis ja Helsingis (3 korda). Vilniuses küsiti kauplustes porgandite eest 54%, Varssavis 46% ning Riias 24% kõrgemat hinda kui Tallinnas.

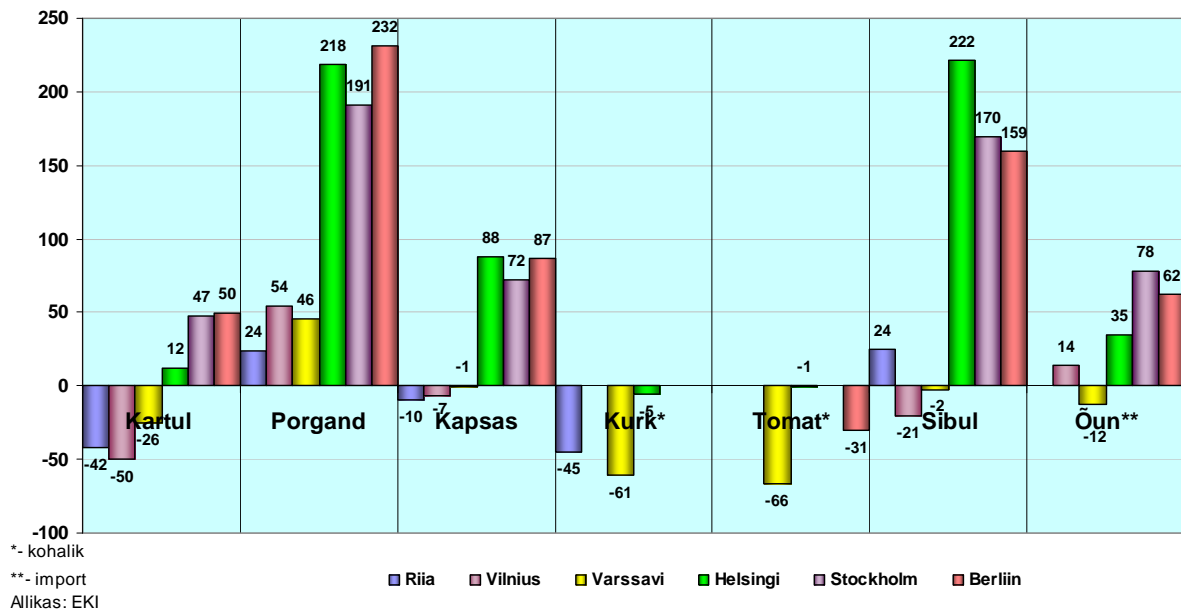
Lähiriikidega võrreldes sai detsembris Tallinnast osta odavamalt ka sibulat. Tallinnas maksis kilogramm sibulat 0,53 eurot. Võrreldes Berliini, Stockholmi ja Helsingiga sai Tallinnast sibulat osta ~3 korda odavamalt. Tallinnaga võrreldes pisut kallimad olid sibulad Vilniuses ja Varssavis, vastavalt 21 ja 2 protsenti.

Kohalikku päritolu tomatit ja kurki müüdi lisaks Tallinnale veel vaid Varssavis ja Helsingis. Tallinna kauplustes küsiti kilogrammi kurgi eest 3,98 eurot, mis oli kallim kui Varssavis (+61%) ja Helsingis (+5%). Tallinna kauplustes müüdava kodumaise tomati hinnad olid samuti kõrgemad kui Varssavis (+66%) ja Helsingis (+1%).

Kartulid maksid 2010. aasta detsembrikuus Tallinna kauplustes 0,67 eur/kg. Kallimad olid kartulid Berliinis (+50%), Stockholmis (+47%) ja Helsingis (+12%). Odavamad võrreldes Tallinnaga olid kartulid Vilniuses (-50%), Riias (-42%) ning Varssavis (-26%).

Peakapsas maksis Tallinnas 0,44 eur/kg. Rohkem maksis kapsas Helsingis (+88%), Berliinis (+87%) ning Stockholmis (+72%) ning odavam oli Riias (-10%), Vilniuses (-7%) ja Varssavis (-1%).

Joonis 19. Puu- ja köögivilja hinnavõrdlus Tallinn= 100 (dets 2010)

Õunte hind Tallinna kauplustes detsembrikuus oli 1,23 eur/kg. Võrreldes Tallinnaga olid õunad kallimad Stockholmis (+78%), Berliinis (+62%), Helsingis (+35%) ning Vilniuses (+14%), kuid odavamad Varssavis (-12%).

Köögivilja ja kartuli väliskaubandus

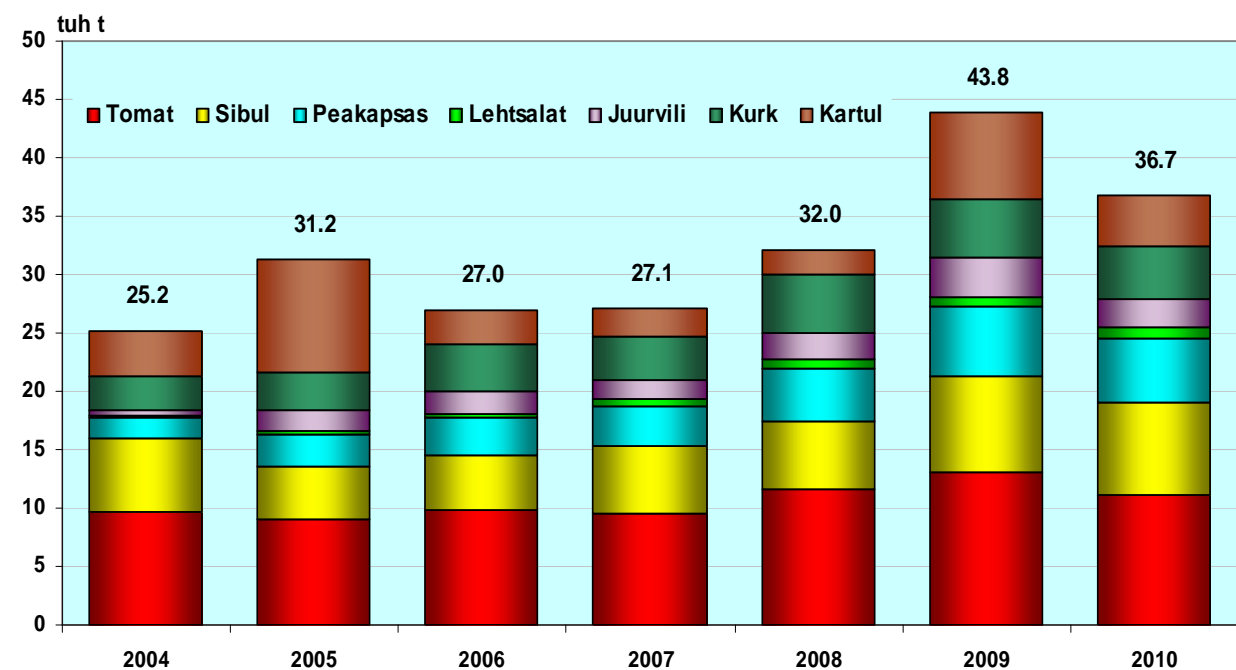
Köögivilja imporditi 2010. aastal 32,4 tuhat tonni. Võrreldes eelmise aastaga vähenes köögivilja sisseveo maht 11,3% (-4,1 tuhat tonni). Rahalises väärtuses imporditi 2010. aastal köögivilja 24,3 miljoni euro eest. Samas eelmise aastaga võrreldes suurenes köögiviljade sisseveo väärtus 18,9% (+3,9 miljonit eurot), mis näitab impordihinna olulist tõusu.

Tomatit imporditi 2010. aastal Eestisse 11,1 tuhat tonni ehk 15,1% vähem kui eelmisel aastal. Tomati osatähtsus köögivilja impordis oli kõige suurem ja moodustas 34% kogu sisseveetavast köögiviljast. Suurem osa sisseveetavatest tomatitest toodi sisse Hollandist (61,4%), Hispaaniast (14,7%) ning Lätist (8,0%).

Sibulat veeti sisse 2010. aastal 7,9 tuhat tonni, mis oli 3,3% vähem kui eelmisel aastal. Sibula osatähtsus köögivilja impordis oli 24%. Sibulat veeti Eestisse põhiliselt Hollandist (43,2%), Poolast (24,3%) ning Lätist (11,7%).

Kurki toodi Eestisse 2010. aastal 4,4 tuhat tonni, mis oli 11,9% vähem kui eelmisel aastal. Kurgi osakaal imporditavas köögiviljas oli 14%. Kurki imporditi kõige enam Hispaaniast (52,1%), Lätist (16,1%) ning Hollandist (8,6%).

Joonis 20. Köögivilja ja kartuli import (tuh t), 2004 - 2010

Allikas: ESA

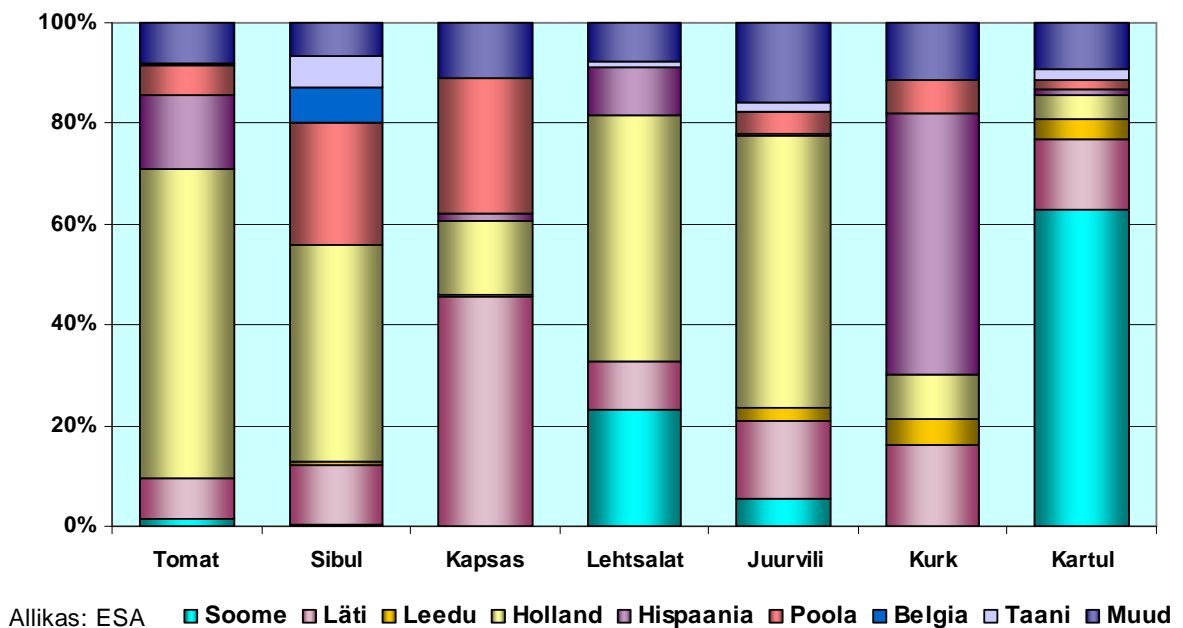
Kapsast veeti sisse 2010. aastal 5,5 tuhat tonni ehk 3,3% vähem kui eelmisel aastal. Kapsa osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 17%. Enamus sisseveetavast kapsast toodi Lätist (45,6%), Poolast (27,0%) ning Hollandist (14,7%).

Lehtsalatit imporditi 2010. aastal 878 tonni ehk 17,7% rohkem kui eelmisel aastal. Lehtsalati osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 3%. Enamus lehtsalatit imporditi Hollandist (49,0%), Lätist (9,6%) ning Hispaaniast (9,5%).

Juurvilja⁶ imporditi 2010. aastal 4,4 tuhat tonni ehk 27,0% vähem kui eelmisel aastal. Juurvilja sissevedu moodustas köögivilja impordimahust 8%. Põhiliselt imporditi neid Hollandist (54,0%), Lätist (15,4%) ning Soomest(5,5%).

Kartulit imporditi 2010. aastal Eestisse 4,3 tuhat tonni, mida oli 40,6% vähem kui eelmisel aastal. Kartuli impordi vajadus vähenes 2009. aasta hea kartulisaagi tõttu. Põhiliselt toodi kartulit Soomest (62,7%), Lätist (14,3%) ning Hollandist (5,1%). Rahalises väärtuses imporditi 2010. aastal kartulit 1,2 miljoni euro eest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes kartuli sisseveo väärtus 10,3% (136,5 tuhat eurot).

Joonis 21. Köögivilja ja kartuli impordi olulisemad saatjariigid (%),2010

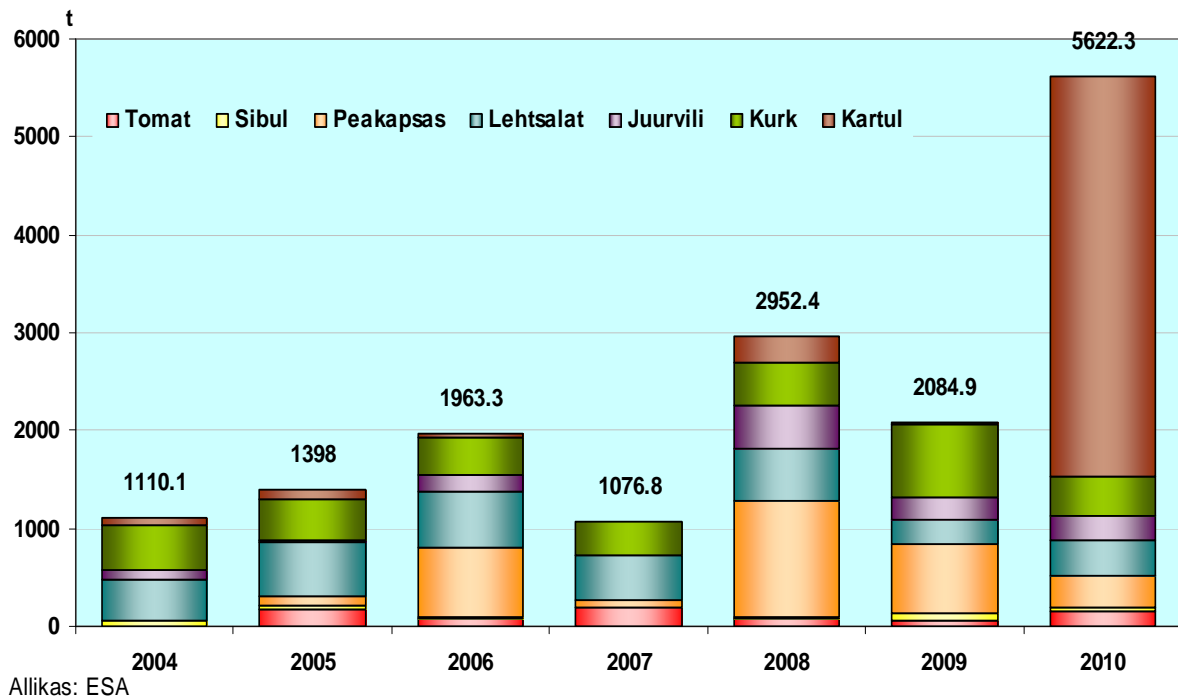
Köögivilja eksporditi 2010. aastal 1,5 tuhat tonni ehk 25,9% vähem kui eelmisel aastal. Tootmiskulude suurenemise tulemusel kasvas ekspordi rahaline väärtuses. 2010. aastal veeti köögivilja välja 1,8 miljoni euro eest, mis on 4,7% rohkem kui eelmisel aastal. Tootmiskulud kasvasid eeskätt tooraine kallinemise tõttu, kuid vähesel määral kasvatas kulusid ka tööjõukulu kasv. Ekspordiväärtusest 70,8% moodustas Eestis kasvatatud köögivilja.

Tomatit veeti Eestist välja 2010. aastal 157,9 tonni, mis moodustas 10% köögivilja ekspordimahust. Võrreldes eelmise aastaga suurenes 2010. aastal tomati väljavedu 2,4 korda. Tomati väljaveo sihtriigid olid Läti (57,3%) Soome (20,1%) ning Makedoonia (12,3%).

Sibulat eksporditi 2010. aastal Eestist 33,3 tonni, mida oli ~2 korda vähem kui eelneval aastal. Sibula väljavedu moodustas köögivilja ekspordist 3,1%. Sibula ekspordi olulisemad sihtriigid olid Läti (57,4%), Leedu (19,5%) ning Soome (19,2%).

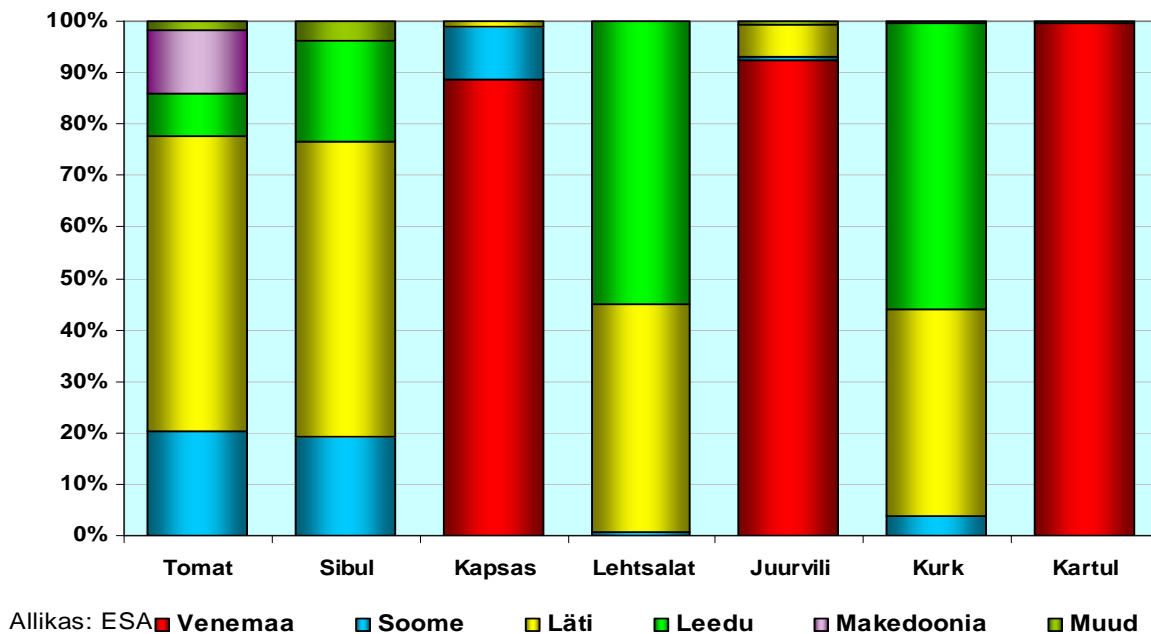
⁶ Porgand, söögipeet, redis jm juurvilja

Joonis 22. Köögivilja ja kartuli eksport (t), 2004 - 2010

2010. aastal moodustas köögivilja ekspordimahust kõige suurema osa **kurk** (26%), mida veeti välja 403,2 tonni (sh 370,5 tonni Eesti päritolu). Võrreldes eelmise aastaga vähenes kurgi väljaveedu 45,5%. Olulisemad kurgi väljaveo sihtriigid on Leedu (55,9%), Läti (40,1%) ning Soome (3,8%).

Joonis 23. Köögivilja ja kartuli ekspordi olulisemad sihtriigid (%), 2010

Kapsast eksporditi 2010. aastal 319,2 tonni ja moodustas köögivilja ekspordimahust 21%. Võrreldes eelneva aastaga vähenes 2010. aastal kapsa väljaveedu 54,9%. Suurem osa kapsast veeti Venemaale (88,8%) ja Soome (10,0%).

Lehtsalatit eksporditi 2010. aastal 373,9 tonni (sh 295,3 tonni Eesti päritolu), mida oli 51,6% rohkem kui eelmisel aastal. Lehtsalati väljavedu moodustas köögivilja ekspordimahust 24% ning põhilised sihtriigid olid Leedu (54,9%) ja Läti (44,5%).

Juurvilja veeti välja 2010. aastal 239 tonni, võrreldes eelmise aastaga 1,6% rohkem. Juurvilja väljavedu moodustas köögivilja ekspordimahust 16%. Enamus juurviljast eksporditi Venemaale (92,5%).

Kartulit eksporditi 2010. aastal 4,1 tuhat tonni, millest 93,4% oli Eesti päritolu. Võrreldes eelmise aastaga oli kartuli väljavedu 2010. aastal ~166 korda suurem. Rahalises väärtuses eksporditi 2010. aastal 1,2 miljoni euro eest kartulit. Suurem osa kartulist eksporditi Venemaale (99,6%).